

УДК 351:614.2

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-2\(32\)-194-205](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-2(32)-194-205)

Дідик Наталія Дмитрівна аспірантка кафедри управління та адміністрування, Комунальний заклад вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти», м. Вінниця, <https://orcid.org/0000-0003-4313-1943>

ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ В ІЄРАРХІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Анотація. Проблеми забезпечення здоров'я населення в умовах повномасштабної війни в Україні та дії різного роду ризиків на вітчизняну систему охорони здоров'я досліджено крізь призму взаємодії категорій «здоров'я населення», «національні інтереси», «національна безпека», «сталий розвиток». На основі мультидисциплінарного підходу проаналізовані наукові визначення та концепції до розуміння здоров'я населення та збереження людського потенціалу як одного з індикаторів визначення загроз національної безпеки та сталого розвитку.

Представлений аналіз відповідних положень чинного законодавства, що регламентує досліджувану сферу суспільних відносин, на підставі чого сформульовані висновки щодо його стану та сучасних тенденцій. Окрема увага приділена аналізу положень стратегічних документів, в яких сформульовані напрямки повоєнного відновлення та трансформації системи охорони здоров'я на пріоритетних засадах здоров'язбереження населення України та подолання депопуляції української нації.

Доведено, що категорії «національний інтерес», «національна безпека», «сталий розвиток» мають міжгалузеву природу та є взаємопов'язаними, а здоров'я населення виступає інтегральним та об'єднуючим їх показником забезпечення фундаментальних національних інтересів.

Визначені ризики та виклики, які постали перед вітчизняною системою охорони та існуючи загрози національній безпеці України, на підставі чого сформульовані стратегічні вектори державної політики у сфері здоров'язбереження населення та забезпечення сталого розвитку. Аргументовано, що провідне місце здоров'я населення в ієрархії національних інтересів обумовлюється значним впливом на формування стратегічної візії національної безпеки та сталого розвитку країни в умовах війни, так і повоєнного відновлення.

В результаті проведеного дослідження доведено значимість здоров'язбереження в системі базових національних інтересів та у забезпеченні національної безпеки, сталого розвитку країни і збереження української нації в умовах сучасних загроз.

Ключові слова: здоров'я населення, громадське здоров'я, здоров'я нації, національні інтереси, національна безпека, ризики, воєнний стан, сталий розвиток, державна політика, публічне управління, спроможна система громадського здоров'я, система охорони здоров'я, депопуляція, демографічна безпека.

Didyk Natalia Dmytrivna postgraduate student of the Department of Management and Administration of the Communal Higher Educational Institution «Vinnytsia Academy of Continuous Education», Vinnytsia, <https://orcid.org/0000-0003-4313-1943>

POPULATION HEALTH IN THE HIERARCHY OF NATIONAL INTERESTS AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UKRAINE

Abstract. The issues of ensuring population health in the context of full-scale war in Ukraine and the impact of various risks on the domestic healthcare system are examined through the prism of the interaction between the categories of «population health», «national interests», «national security», and «sustainable development». Based on a multidisciplinary approach, scientific definitions and concepts related to the understanding of population health and the preservation of human potential as one of the indicators for identifying threats to national security and sustainable development are analyzed.

An analysis of the relevant provisions of current legislation regulating the studied sphere of social relations is presented, leading to conclusions regarding its state and current trends. Special attention is given to the analysis of strategic documents that outline the directions for post-war recovery and transformation of the healthcare system based on health preservation for the population of Ukraine and overcoming the depopulation of the Ukrainian nation.

It has been proven that the categories of «national interest», «national security» and «sustainable development» have an interdisciplinary nature and are interconnected, while population health is an integral and unifying indicator of ensuring the fundamental national interests of Ukraine.

The identified risks faced by the domestic healthcare system and the existing threats to Ukraine's national security have formed the basis for the formulation of strategic vectors of state policy in the field of public health preservation and sustainable development.

As a result of the conducted research, the significance of health preservation has been proven in the system of basic national interests and in ensuring national security, sustainable development of the country, and the preservation of the Ukrainian nation in the context of modern threats.

Keywords: population health, public health, national health, national interests, national security, risks, martial law, sustainable development, public policy, public administration, capable public health system, healthcare system, depopulation, demographic security.

Постановка проблеми. Зміст понять «національна безпека» та «національні інтереси» в сучасній історичній реальності не вичерпується суто військовою детермінантною. Глобальні виклики, з якими зіштовхнулось українське суспільство, складність, мультивекторність їх природи потребують переосмислення значимості, вагомості здоров'я нації як суспільного блага в системі національних інтересів. Ризики, які постали перед вітчизняною системою охорони здоров'я (збільшення смертності внаслідок фізичного знищення населення під час триваючих воєнних дій; зменшення народжуваності; збільшення кількості травмованих; загрози радіаційного, хімічного, біологічного та невідомого походження; загострення проблем психічного здоров'я; спалахи інфекційних хвороб; стрімке погіршення здоров'я населення та ін.) мають бути враховані для формування сучасної ефективної державної політики не лише у сфері громадського здоров'я, але і для забезпечення сталого розвитку, повоєнного відновлення України та збереження української нації.

Сучасні трансформаційні процеси в національній системі громадського здоров'я відбуваються під впливом існуючих загроз, та пріоритетно спрямовані на зменшення ризиків та здоров'язбереження українців. Вищевикладене актуалізує необхідність дослідження здоров'я населення в умовах війни як базового національного інтересу, що є показником державної політики та публічного управління у сфері громадського здоров'я і спрямовується на забезпечення національної безпеки та сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічне розуміння громадського здоров'я досліджено у значній кількості наукових праць вчених, які є представниками різних галузевих наук, що пояснюється мультидисциплінарним характером проблематики. Заслужовують на увагу результати досліджень здоров'я населення як суспільного блага та важливого фактора національної безпеки, з точки зору науки публічного управління, що представлені в роботах: В. Борщ, Ю. Вороненко, В. Князевича, С. Кошової, Ф. Криничко, В. Михальчука, О. Панченко, Я. Радиша, Л. Романової, А. Свінціцького та інших. Незважаючи на значний внесок провідних вчених у розв'язанні даної проблеми, варто вказати, що надзвичайна турбулентність сучасних умов функціонування системи громадського здоров'я, поява неочікуваних ризиків та загроз, вимагають стрімкого та ефективного реагування з боку держави, прийняття оперативних антикризових управлінських рішень, відповідно обумовлюють потребу у комплексній науково-теоретичній оцінці цих явищ.

Мета статті. На підставі дослідження взаємозв'язку між такими феноменами як «здоров'я населення», «національні інтереси», «національна безпека», «сталий розвиток» визначити вагомість здоров'язбереження в системі базових національних інтересів та у забезпеченні національної безпеки, сталого розвитку країни і збереження української нації в умовах сучасних загроз.

Виклад основного матеріалу. Категорії «національний інтерес», «національна безпека», «сталий розвиток» є взаємопов'язаними та мають мультидисциплінарну природу, тому їх зміст доволі широко досліджений в науці. Незважаючи на це, висвітлення окремих складових фундаментальних національних інтересів, а саме соціальної детермінанти - збереження здоров'я української нації під час повномасштабної війни в країні, потребує комплексного підходу.

Пріоритетність охорони здоров'я та значимість здоров'я населення для сталого розвитку і національної безпеки традиційно декларується на рівні як законодавства, так і доводиться у фундаментальних наукових дослідженнях. Так, в преамбулі спеціального Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» йдеться не лише про пріоритетність галузі, але і відповідальність суспільства і держави перед сучасним і майбутніми поколіннями за рівень здоров'я і збереження генофонду народу України [1].

Я. Радиш та ціла когорта провідних вчених в галузі публічного управління та медицини розглядають здоров'я громадян як невід'ємну складову національної безпеки та потенціал суверенітету держави [2-4]. Переконливою з цього приводу є теза вченого, що: «...тільки здорова нація, з одного боку, спроможна забезпечити належний рівень політичної, економічної, екологічної, технологічної, воєнної та інформаційної безпеки, а, з другого, – хвора нація не може відтворювати себе у здорових поколіннях...» [2, с. 33].

Досліджуючи феномен «здоров'я населення» та його значення для національної безпеки, особливо під час воєнного стану, слід визначити його місце в ієрархії національних інтересів.

У п. 10 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» представлена легальна дефініція поняття «національні інтереси»: «... національні інтереси України - життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян...» [5]. Вбачається, що пріоритетним завданням державної політики національної безпеки на сучасному етапі державотворення є відновлення територіальної цілісності країни, що кваліфікується нормативно як фундаментальний національний інтерес, а саме - державний суверенітет і територіальна цілісність, демократичний конституційний лад, недопущення втручання у внутрішні справи України.

Хоч поміж інших фундаментальних національних інтересів, що перераховані у ч. 3 ст. 3 Закону України «Про національну безпеку України» здоров'я населення, здоров'я нації безпосередньо не названо, очевидно, що даний інститут охоплюється інтересами сталого розвитку національної економіки, громадянського суспільства і держави для забезпечення зростання рівня та якості життя населення.

Зважаючи на той факт, що сьогодні відбувається фактичне фізичне знищення більшості населення України та знищення української нації можна спостерігати існування такого вкрай загрозливого явища для існування української держави як депопуляція.

Ще до початку повномасштабної війни, у Рішенні Ради національної безпеки і оборони України від 30.07.2021 р., серед поточних та прогнозованих загроз національній безпеці та національним інтересам України названі наступні ризики: «...скорочення народжуваності та високий рівень смертності населення, проблеми репродуктивного здоров'я населення, поширення гострої коронавірусної хвороби COVID-19, висока вірогідність виникнення епідемій унаслідок появи нових інфекційних агентів, наявність інших загроз біологічного походження, недостатня готовність діяти у надзвичайних ситуаціях...» [6]. Наразі найбільшим серйозним ризиком не лише для збереження здоров'я населення, а фактично для усіх сфер життєдіяльності суспільства стала війна.

Досліджуючи проблеми відтворення демографічного потенціалу населення України **І. Мельник пропонує** головною ознакою депопуляції визнавати кінцевий результат, а саме: «... стійке скорочення чисельності населення, зумовлене перевищенням смертності над народжуваністю, яке загрожувало існуванню нації...» [7, с. 62].

Вищевикладене дає підстави для переоцінки значення та вагомості здоров'я населення як національного інтересу для національної безпеки в умовах сучасних загроз.

А. Свінціцький здоров'я нації оцінює як «... чинник державотворення та безпеки держави, що є базовою складовою людського капіталу та конкурентоспроможності країни, перебуває в тісному інтегральному зв'язку з економікою, наукою та обороноздатністю...» [4, с. 13].

Провідні дослідники проблематики оцінюють стан здоров'я громадян як: «... основу демографічної безпеки, один з головних чинників забезпечення високого рівня усіх інших функціональних елементів національної безпеки ... здоров'я Українського народу посідає найважливіше місце серед компонентів системи національної безпеки...» [3, с. 6].

Отож, здоров'я населення відіграє стратегічне та визначальне значення в системі національних інтересів. Враховуючи сучасні ризики для існування української нації, однією з пріоритетних стратегічних задач є збереження

демографічного потенціалу українського народу, а охорона здоров'я громадян України є фундаментальною засадою при формуванні стратегічної візії шляхів забезпечення національної безпеки та сталого розвитку країни.

Науково-теоретична оцінка значення стратегії як важливого нормативно-правового документа у правовій науці сформульована наступним чином: «...теоретично стратегія як окремий вид нормативно-правового акта є конкретним утіленням доктринальних підходів та засад організації процесу створення та подальшого функціонування системи забезпечення економічної безпеки в контексті її впливу на функціонування національної економічної системи держави...» [8, с. 192].

Враховуючи предмет нашого дослідження, на підставі аналізу чинного національного законодавства серед базових стратегічних документів, в яких пріоритетною стратегічною ціллю визнано саме здоров'я населення слід назвати:

- Стратегію національної безпеки України «Безпека людини - безпека країни» від 14.09.2020 р. [9];
- Стратегію людського розвитку від 02.06.2021 р. [10];
- Стратегію розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 рр. від 17.01.2025 р. [11].

Аналіз положень вищеназваних стратегічних документів дає підстави для невтішних висновків. В затверджених ще у 2020-2021 роках (до початку повномасштабної війни) стратегічних документах вже констатувались поточні та прогнозовані загрози національній безпеці та національним інтересам України, серед яких: демографічна криза, епідемія COVID-19, проблеми у сфері охорони здоров'я, нігілізм усвідомлення цінності здоров'я та здорового способу життя. Цілком зрозуміло, що у прийнятих у цей період нормативно-правових актах не були враховані ті неочікувані ризики, що були спричинені військовою агресією та довготривалими воєнними діями в країні.

Ще у 2021 році офіційно були визнані значні втрати населення через депопуляцію та найвища інтенсивністю природного скорочення чисельності населення України. Що ж до сучасного стану, то за відкритими даними у 2024 році Україна стала країною з найвищим рівнем смертності у світі (18,6 смертей на 1000 осіб) та найнижчим показником народжуваності (6 народжених на 1000 осіб) [12].

Огляд підсумкових результатів дослідження перспектив народонаселення світу, що підготовлені у 2024 році Департаментом з економічних і соціальних питань ООН дає підстави для песимістичних прогнозів щодо демографічної ситуації в Україні. Організація проводить дослідження чисельності та характеристик популяції за основними трьома показниками зміни населення (народжуваність, смертність, міграція).

В дослідженні представлені наступні поточні та прогнозовані дані щодо загальної кількості населення (тис.) в Україні по роках:

1995 рік – 51,873;

2024 рік – 37,441;

2054 рік – 30,736;

2100 рік – 15,323 [13].

За даними експертів ООН, пікова чисельність населення України припадала на 1993 рік – 52,422.

Аналітична оцінка прогнозованих даних ООН дає підстави говорити про стрімку депопуляцію в Україні, яка має ряд негативних наслідків для суспільства, економіки, збереження генофонду народу України та існування української нації. Деякі експерти оптимістично стверджують, що в разі стрімкої депопуляції ситуацію можна вирішити за рахунок мігрантів з інших країни, але це не вирішить глобальну проблему - зникнення українців як нації.

Отож, триваючі воєнні дії лише посилили демографічні виклики та загрози для розвитку України та національної безпеки країни.

Науково переконливою з цього приводу є позиція Я. Радиша, який вважає, що саме стан здоров'я населення розглядається як: «... основа демографічної безпеки, є одним з головних чинників забезпечення високого рівня усіх інших функціональних елементів національної безпеки. Виходячи з цього, здоров'я Українського народу посідає найважливіше місце серед компонентів системи національної безпеки...» [3, с. 6]. Структурно система національної безпеки за сферами функціонування, на думку вченого, складається з низки елементів: політична, економічна, екологічна, технологічна, воєнна, інформаційна та людська (демографічна) безпека.

В межах дослідження, доцільно звернути увагу, що нормативно законодавець ідентифікує демографічну безпеку як складову економічної безпеки: «...демографічна безпека - це стан захищеності держави, суспільства та ринку праці від демографічних загроз, за якого забезпечується розвиток України з урахуванням сукупності збалансованих демографічних інтересів держави, суспільства й особистості відповідно до конституційних прав громадян України...» [14].

Враховуючи пріоритетність та вагомість такого показника як стан здоров'я населення в ієрархії національних інтересів, на наш погляд, людську (демографічну) безпеку слід розглядати суто як самостійну, надзвичайно важливу, складову національної безпеки. Окрім того, аналіз положень нещодавно схваленої КМУ Стратегії демографічного розвитку України на період до 2040 року [15], дає підстави зробити висновок, що лівова частка основних викликів та загроз демографічній безпеці нерозривно пов'язані з проблемами функціонування системи охорони здоров'я та станом здоров'я

населення, як-то: зменшення народжуваності; збільшення смертності (передчасні смерті як серед військових, так і цивільних); погіршення стану здоров'я, в тому числі психічного; неможливість отримати своєчасну та якісну медичну допомогу через війну, недостатня профілактика захворювань; стрімке зростання чисельності осіб з інвалідністю тощо.

Розв'язання цих проблем вимагає вжиття державою комплексного плану заходів з подолання викликів, консолідації зусиль на усіх рівнях з розв'язання низки соціальних і гуманітарних проблем задля удосконалення системи охорони здоров'я та зміцнення здоров'я населення.

Отож, здоров'я населення є не лише складовою національної безпеки, але показником сучасного соціально-економічного стану країни, індикатором сталого розвитку.

Свого часу в аналітичній записці Національного інституту стратегічних досліджень щодо розробки концепції сталого розвитку йшлося, що нова парадигма розвитку суспільства, що отримала назву «сталий розвиток» (sustainable development), була розроблена за результатами аналізу причин катастрофічної деградації оточуючого природного середовища в масштабах біосфери та пошуку шляхів подолання загроз довкіллю та здоров'ю людини. Сталий розвиток визначається як форма взаємодії суспільства і природи, при якій забезпечується виживання людства та збереження навколишнього середовища [16].

Вбачається, що концептуально провідним у цих стратегічних документах є людиноцентристський підхід – виживання людства, здоров'я людини, збереження навколишнього середовища. В Цілях сталого розвитку України на період до 2030 року забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці визначено як одна з стратегічних цілей.

Л. Романова та О. Макаров А у своїх дослідження також доводять безпосередній процес взаємозв'язку між категоріями безпеки, національної економіки та системою охорони здоров'я : «... система охорони здоров'я як стратегічна галузь національної економіки у разі незадовільного стану власного функціонування впливає на виникнення загроз національній безпеці в розрізі виокремлених складових (соціальна, демографічна та вітальна безпека)...» [18, с. 82].

Про взаємозалежність сфери охорони здоров'я від економічного, соціального благополуччя та політичної сталості країни, і разом з тим її вразливість до надзвичайних подій та суспільно-політичних явищ, які негативно впливають на здоров'я населення, таких як війни чи збройні конфлікти, йдеться у Стратегії розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року від 17.01.2025 р.

Отож, здоров'я населення як пріоритетна сфера національних інтересів впливає на формування стратегічної візії національної безпеки та сталого

розвитку країни особливо в умовах війни, так і повоєнного відновлення. Наразі повномасштабна війна має значний негативний вплив не лише на безпекову ситуацію в країні, сталий розвиток, але і безпосередньо на сферу охорони здоров'я населення. В таких надскладних умовах функціонування системи охорони здоров'я, забезпечення та реалізація принципу «охорона здоров'я у всіх політиках» [17], що закріплений у ч. 2 ст. 427 Угоди про асоціацію (Глава 22 Громадське здоров'я) потребує удосконалення державної політики.

Про необхідність наукового обґрунтування змісту концепції державної політики здоров'язбереження, в основі якої покладена ідея збереження здоров'я не лише людини хворої, а і здорової людини йдеться в монографічному дослідженні М. Співак. Науковиця розуміє державну політику здоров'язбереження як: «... систему принципів та напрямів діяльності держави у сфері збереження і зміцнення здоров'я та забезпечення безпеки України. Політика здоров'язбереження є складовою частиною державної політики громадського здоров'я...» [18, с. 105].

Дієвим кроком на шляху модернізації системи охорони здоров'я, удосконалення державної політики у сфері громадського здоров'я та механізмів публічного управління під час війни, стало прийняття нового Закону України «Про систему громадського здоров'я» від 06.09.2022 р. [19] та нещодавнє схвалення Стратегії розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року від 17.01.2025 р., яка: «...закладає підґрунтя та підтримує ініціативи для реалізації в Україні принципу «здоров'я в усіх політиках», врахування наслідків для здоров'я під час прийняття рішень серед різних секторів, пошуку синергії та уникнення шкідливих наслідків для здоров'я у процесі реалізації політик в інших секторах з метою покращення як здоров'я населення, так і рівності у здоров'ї...» [11].

Висновки. В результаті дослідження встановлено, що здоров'я населення, людський потенціал не тільки найбільша цінність та пріоритетний національний інтерес, але і інтегральний показник сталого розвитку держави, індикатор загроз національній безпеці в умовах війни та повоєнного відновлення.

Перед системою охорони здоров'я України стоять серйозні виклики, реагування на які потребує удосконалення державної політики та модернізація механізмів публічного управління галуззю. Фундаментальним принципом, базовою засадою цих трансформаційних процесів має залишитись збереження здоров'я населення, подолання депопуляції, вжиття всіх заходів щодо запобігання знищення української нації. Загальнонаціональна стратегічна візія має відповідати потребам та запитам українського народу, враховувати виклики і максимально використовувати усі можливості задля прискорення процесів відновлення та збереження людського потенціалу країни.

Література

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
2. Радиш Я. Ф. Теоретико-методологічні засади дослідження здоров'я громадян як важливого фактора національної безпеки. *Науково-інформаційний вісник Академії національної безпеки*. 2015. № 1-2. С. 27-37.
3. Вороненко Ю.В., Кошова С.П., Михальчук В.М., Радиш Я.Ф. Здоров'я громадян України – важлива складова національної безпеки та потенціалу суверенітету держави. *Україна. Здоров'я нації*. 2021. № 3. С. 5-13.
4. Свінціцький А. Здоров'я населення як важливий чинник державотворення та національної безпеки. *Практикуючий лікар*. 2013. № 2. URL : www.likar-praktik.kiev.ua
5. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
6. Про стан національної системи охорони здоров'я та невідкладні заходи щодо забезпечення громадян України медичною допомогою: Рішення РНБО України від 30.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0052525-21#Text>
7. Мельник І. Депопуляція в Україні: національна специфіка та регіональні особливості. *Часопис соціально-економічної географії* випуск. 2012. № 13(2). С. 61-65.
8. Господарська діяльність та новітні технології: актуальні проблеми регулювання в умовах воєнного стану / за ред. О. О. Дмитрик, К. О. Токаревої. Харків: НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 2022. 195 с.
9. Стратегія національної безпеки України «БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ - БЕЗПЕКА КРАЇНИ»: Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n12>
10. Стратегія людського розвитку: Указ Президента України від 02.06.2021 р. № 225/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/225/2021#Text>
11. Про схвалення Стратегії розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках: Розпорядження КМУ від 17.01.2025 р. № 34-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skshvalennia-strategii-rozvytku-systemy-okhorony-zdorovia-na-period-do-2030-roku-ta-zatverdzhennia-operatsiinoho-planu-zakhodiv-z-ii-realizatsii-u-20252027-rokakh-34r-170125>
12. The World Factbook. URL: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/>
13. World Population Prospects 2024. Summary of Results. United Nations. Department of Economic and Social Affairs Population Division. New York, 2024. URL: https://population.un.org/wpp/assets/Files/WPP2024_Summary-of-Results.pdf
14. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>
15. Стратегія демографічного розвитку України на період до 2040 року: Розпорядження КМУ від 30.09.2024 р. № 922-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-2024-%D1%80#Text>
16. Проекти концепції сталого розвитку України: можливість їх вдосконалення та застосування: Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/proekti-koncepcii-stalogo-rozvitku-ukraini-mozhливист-ikh>
17. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: ратифікована Законом України від 16.09.2014 р. № 1678-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#n967

18. Макаров О., Романова Л. Концептуальні засади взаємозв'язку між категоріями безпеки, національної економіки та системою охорони здоров'я. Київський економічний науковий журнал. 2024. № 5. С. 78-84.

19. Співак М. В. Державна політика здоров'язбереження: світовий досвід і Україна: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Видавництво «Логос», 2016. 536 с.

20. Про систему громадського здоров'я: Закон України від 06.09.2022 р. № 2573-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text>

References

1. Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorovia: Zakon Ukrainy vid 19.11.1992 r. № 2801-XII [Fundamentals of Ukrainian Legislation on Health Care: Law of Ukraine of 19.11.1992 № 2801-XII]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> [in Ukrainian].

2. Radysh, Ya.F.(2015). Teoretyko-metodolohichni zasady doslidzhennia zdorovia hromadyan yak vazhlyvoho faktora natsionalnoi bezpeky [Theoretical and methodological principles of research on the health of citizens as an important factor of national security]. *Naukovo-informatsiynyi visnyk Akademii natsionalnoi bezpeky* - Scientific and informational bulletin of the Academy of National Security, 1-2, 27-37 [in Ukrainian].

3. Voronenko, Yu.V., Koshova, S.P., Mykhalchuk, V.M., & Radysh, Ya.F. (2021). Zdorovia hromadyan Ukrainy – vazhlyva skladova natsionalnoi bezpeky ta potentsialu suverenitetu derzhavy [The Health of Ukrainian citizens is an important component of National Security and the potential of state sovereignty]. *Ukraina. Zdorovia natsiit - Ukraine. Health of the Nation*, 3, 5-13 [in Ukrainian].

4. Svintsitskyi, A. (2013). Zdorovy naselennia yak vazhlyvyi chynnyk derzhavotvorennia ta natsionalnoi bezpeky [Population health as an important factor of state formation and national security]. *Praktykuiuchy likar - Practitioner*, 2. Retrieved from: www.likar-praktik.kiev.ua [in Ukrainian].

5. Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 21.06.2018 r. № 2469-VIII [On the National Security of Ukraine: Law of Ukraine dated 21.06. 2018 № 2469-VIII]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> [in Ukrainian].

6. Pro stan natsionalnoi systemy okhorony zdorovia ta nevidkladni zakhody shchodo zabezpechennia hromadian Ukrainy medychnoiu dopomohoiu: Rishennia RNBO Ukrainy vid 30.07.2021 r. [On the state of the national healthcare system and urgent measures to provide citizens of Ukraine with medical care: Decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated 30.07.2021]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0052525-21#Text> [in Ukrainian].

7. Melnyk, I. (2012). Depopulyatsiia v Ukraini: natsionalna spetsyfika ta rehionalni osoblyvosti [Depopulation in Ukraine: National Specifics and Regional Peculiarities]. *Chasopys sotsialno-ekonomichnoi heohrafii - Journal of Social and Economic Geography*, 13(2), 61-65 [in Ukrainian].

8. Dmytryk, O.O. & Tokarieva, K.O. (Eds.). (2022). *Hospodarska diialnist ta novitni tekhnolohii: aktualni problemy rehuliuвання v umovakh voiennoho stanu* [Economic activity and new technologies: current problems of regulation in martial law]. Kharkiv: NDI prav. zabezp. innovats. rozvytku NAPrN Ukrainy [in Ukrainian].

9. Stratehiia natsionalnoi bezpeky Ukrainy «BEZPEKA LYUDYNY - BEZPEKA KRAINY»: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 14.09.2020 r. № 392/2020 [National Security Strategy of Ukraine "HUMAN SECURITY - COUNTRY SECURITY": Decree of the President of Ukraine dated 14.09.2020 № 392/2020]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n12> [in Ukrainian].

10. Stratehiia lyudskoho rozvytku: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 02.06.2021 r. № 225/2021 [Human Development Strategy: Decree of the President of Ukraine dated 02.06.2021 № 225/2021]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/225/2021#Text> [in Ukrainian].

11. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku systemy okhorony zdorovia na period do 2030 roku ta zatverdzhennia operatsiynoho planu zakhodiv z yii realizatsii u 2025-2027 rokakh: Rozporiadzhennia KМУ vid 17.01.2025 r. № 34-r [On approval of the Strategy for the Development of the Healthcare System for the Period until 2030 and approval of the Operational Plan of Measures for its Implementation in 2025-2027: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 17.01.2025 № 34-p]. kmu.gov.ua. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-stratehii-rozvytku-systemy-okhorony-zdorovia-na-period-do-2030-roku-ta-zatverdzhennia-operatsiynoho-planu-zakhodiv-z-ii-realizatsii-u-20252027-rokakh-34r-170125> [in Ukrainian].

12. The World Factbook. (n.d.). cia.gov. Retrieved from: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/> [in English].

13. World Population Prospects 2024. Summary of Results. United Nations. Department of Economic and Social Affairs Population Division. (2024). *population.un.org*. Retrieved from: https://population.un.org/wpp/assets/Files/WPP2024_Summary-of-Results.pdf [in English].

14. Metodichni rekomendatsii shchodo rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy: Nakaz Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy vid 29.10.2013 r. № 1277 [Methodological recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine: Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine dated 29.10.2013 № 1277]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> [in Ukrainian].

15. Stratehiia demografichnoho rozvytku Ukrainy na period do 2040 roku: Rozporyadzhennia KМУ vid 30.09.2024 r. № 922-r [Demographic Development Strategy of Ukraine for the period until 2040: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 30.09.2024 № 922-p]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-2024-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

16. Proekty kontseptsiii staloho rozvytku Ukrainy: mozhlyvist yikh vdoskonalennia ta zastosuvannia: Analitychna zapyska Natsionalnoho instytutu stratehichnykh doslidzhen [Drafts of the Concept of Sustainable Development of Ukraine: the Possibility of Their Improvement and Application: Analytical Note of the National Institute for Strategic Studies]. (n.d.) niss.gov.ua. Retrieved from: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/proekti-koncepcii-stalogo-rozvitku-ukraini-mozhlyvist-ikh> [in Ukrainian].

17. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony: ratyfikovana Zakonom Ukrainy vid 16.09.2014 r. № 1678-VII [Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand: ratified by the Law of Ukraine dated 16.09.2014 № 1678-VII]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#n967 [in Ukrainian].

18. Makarov, O., & Romanova, L. (2024). Kontseptualni zasady vzayemozviazku mizh katehoriiami bezpeky, natsionalnoi ekonomiky ta systemoiu okhorony zdorovia [Conceptual principles of the relationship between the categories of security, national economy and the health care system]. *Kyivskyi ekonomichnyi naukovi zhurnal - Kyiv Economic Scientific Journal*, 5, 78-84 [in Ukrainian].

19. Spivak, M.V. (2016). Derzhavna polityka zdoroviazberezhennia: svitovi dosvid i Ukraina [State Policy of Health Care: World Experience and Ukraine]. Kyiv: V.M. Koretsky Institute of State and Law NAS of Ukraine; Vydavnytstvo «Lohos» [in Ukrainian].

20. Pro systemu hromadskoho zdorovia: Zakon Ukrainy vid 06.09.2022 r. № 2573-IX [On the public health system: Law of Ukraine dated 06.09.2022 № 2573-IX]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text> [in Ukrainian].